

Dörby fd brandstation

Smedby 2:81, Dörby socken, Kalmar kommun, Småland
Kulturhistorisk utredning

Örjan Molander
Kalmar läns museum
Byggnadsantikvariska rapporter september 2006

Dörby fd brandstation

Uppdragets bakgrund

Arbetet har utförts på uppdrag av Vatten och Samhällsteknik AB som underlag inför fortsatt detaljplanläggning vid järnvägs korsningen vid Krooks väg i Smedby. Detaljplanens syfte är i första hand att möjliggöra dels en stängning av plankorsningen och dels byggandet av en gång- och cykeltunnel. Eftersom brandstationen hamnar inom planområdet finns det ett behov av att utreda behovet av skydd av dess kulturvärden. Uppdraget har bestått i att beskriva den fd brandstationens kulturhistoriska värden, samt att ge rekommendationer för hur dessa värden bör tas tillvara. Utredningen har gjorts i augusti-september 2006 av antikvarie Örjan Molander vid Kalmar läns museum.

Historik

Före 1940 hade det inte funnits något organiserat brandförsvaret i dåvarande Dörby kommun. Vid den tiden organiserades Dörby brandkår av blivande brandchefen Carl Johansson och några av hans kamrater.

Medlemmar i den första brandkåren var förutom brandchefen Carl Johansson även vice brandchef Axel Andersson, motorman Karl Karlsson samt Edvin Karlsson, Tore Berg, Roland Berg, Sigfrid Svensson, Torsten Egnell och Birger Engelholm.

Brandstationsbyggnaden uppfördes åren 1940-41 och när den stod färdig såg den i princip likadan ut som idag med plats för två brandbilar och med det karaktäristiska slangtornet placerat vid byggnadens ena hörn. Där hissades brandslangarna upp på tork efter slutförda utryckningar. Längst upp på tornet sitter fortfarande sirenen som vid larm kallade samman medlemmarna i brandkåren, flera av dessa arbetade på Nygårde tegelbruk några kilometer norrut och vid larm fick man snabbt ta sig till stationen. Arbetet var ideellt uppbyggt men vid utryckningar utbetalades ersättning. Arbetet finansierades genom bidrag från Dörby kommun och från de återkommande brandkårsfesterna vid festplatsen "Lillängen".

Placeringen av en brandstation vid den här tiden valdes med hänsyn till minsta körsträcka vid utryckningar, ett läge intill en större väg samt närhet till personalens arbetsplatser och bostäder. Stationens skulle också ha en fri utfartsplats med god sikt och inte ligga med portarna direkt i gatulinjen. Till en brandstation skulle det även finnas ett gårdsutrymme med övningsplats. Alla dessa villkor är uppfylla vid Dörby brandstation.

Runt omkring på landsbygden finns det ett flertal brandstationer av liknande lilla format och många har det gemensamt att de uppfördes åren kring 1940. Bakgrunden till detta går att läsa i Kalmar läns brandkårsförbunds 25-års jubileumsskrift från 1954. Där beskrivs de stora brister som brandförsvaret hade haft på fr a landsbygden och hur stora insatser som gjordes i förbundets regi för att förbättra organisation, utrustning, utbildning etc. Under 25-årsperioden 1929-54 bidrag förbundet till byggandet av ett 30-tal brandstationer i Kalmar län. Orostiden under 1930-talet och andra världskrigets utbrott var de största orsakerna till att så stor insats gjordes under den här perioden för att förbättra brandförsvaret. Många som blev uttagna till vapenfri tjänst utbildades till brandsoldater och krigsplacerades inom civilförsvaret.

Dörby brandkår och dess brandstation var i tjänst fram till 1954 då Dörby kommun tog beslut om att samverka med Kalmar brandkår.

Tomten

Brandstationen ligger vid Krooks väg i östra änden av ett avlångt grönområde som sträcker sig utmed järnvägen i Smedby. Intill brandstationen finns även ett par sentida enklare byggnader. Mot söder och väster avgränsas området av en hög häck som troligen är lika gammal som brandstationen.

Brandstationen

Byggnaden är uppförd med trästomme av plank som är utvändigt klädd med stående locklistpanel. Huset är ljusgrått med svagt mossgröna foder, knutar och takfot. De spröjsade fönstren är målade vita. Byggnaden har troligen haft samma färgsättning hela tiden. Taket är täckt med tvåkupigt lertegel troligen från det närbelägna Nygårde tegelbruk. På taknocken finns en ventilationshuv. Portarna till brandbilsgaraget är placerade på östra fasaden mot vägen. I byggnadens nordvästra hörn reser sig slangtornet och har upptill en smalare del liknande en lanternin vars övre del i sin tur kröns av ett enkelt smidesräcke samt sirenen på en stång. Fönstren på tornet är förspikade med skivor, troligen för att förhindra skadegörelse. På fasaden mot norr under tornet finns en entrédörr med nyckelskåp. Byggnaden har hängrännor och stuprör med pressade böjar. Hela byggnadens exteriör är bevarad intakt sedan den byggdes med undantag av portarna där den ena troligen är förstörad. Arkitektoniskt har byggnaden tydliga kvardröjande drag av 1920-talets klassicerande stil men med drag av 1930-talets enkelhet och funktionalism. Originalritningar till huset eller byggnadsnämndsprotokoll har inte kunnat återfinnas. Närmare kunskap om husets tillkomst och ursprungliga utseende har därför inte kunnat klarläggas.

Byggnadens inre rymmer i stort sett bara ett enda stort rum för uppställning av brandbilarna och övrig utrustning. Tornväggarna fortsätter dock ner i byggnaden och bildar ett litet separat utrymme i ena hörnet med mycket högt i tak. I tornrummet finns en enkel trätrappa och delar av utrustningen för att kunna hissa upp slangarna på tork.

Byggnaden används sedan mitten av 1980-talet som depå för gata-parkkontoret i Kalmar. Mycket små förändringar gjordes då inför dess nya användning.

Kulturmiljövärden

Brandstationen i Dörby är bevarad i nära originalskick sedan den byggdes 1940-41. Det finns inte någon kulturhistorisk inventering av brandstationer som kan sätta in byggnaden i ett större perspektiv men länsmuseum bedömer att brandstationen i Dörby tillhör någon av de bäst bevarade brandstationerna i länet. Samhällshistoriskt har brandstationen ett högt värde med dess historia som relaterar till ofredsåren på 1930-40-talen och det lokala initiativ som togs för att få till stånd ett modernt brandskydd. Byggnaden i sig med dess torn bildar en lätt igenkännbar siluett och blir något av ett landmärke i samhället. Gården på bakgården av brandstationen inramas på ett funktionellt och vackert sätt av den upp vuxna häcken.

Mot bakgrund av ovanstående görs bedömningen att brandstationsbyggnaden, den inramande häcken och området där innanför samt den öppna planen framför portarna har höga kulturhistoriska värden och utgör viktiga delar av kulturmiljön i Smedby/Dörby.

Rekommendationer

- Stationsmiljöns kulturvärden bör skyddas mot rivning och förvanskning av exteriören.
- De två barackliknande byggnaderna på baksidan bör på sikt ersättas av till brandstationen bättre anpassade byggnader. Lämpliga material är stående träpanel och tegel eller papp som takmaterial.
- Brandstationsbyggnaden är i behov av yttre underhåll, samråd bör ske med läns museet

Referenser

Litteratur

25 år som gått, Kalmar Läns Brandkårsförbund 1929-54 av A: R: Florin
Kampen mot elden, band I,II, Bernces förlags AB, 1952

Kalmar läns museums arkiv

Topografiska arkivet

Hemsidor

www.raddningstjanst.se
www.brandhistoriska.org

Telefonintervjuer

Curt Johansson, Dörby, son till Dörby brandkårs brandchef Carl Johansson
Lars-Olof Karlsson, Dörby, uppväxt granne med brandstationen på 1940-talet

Bildbilaga

Fotografierna tagna av författaren i maj 2006.

